

Pojęcia filozoficzne

Teoretyczne wprowadzenie do lekcji

Filozofia, podobnie jak każda nauka, musi bardzo jasno definiować pojęcia, którymi się posługuje. Jest to jeszcze bardziej konieczne w poznaniu filozoficznym, gdzie niejednokrotnie filozofowie używają tych samych terminów, ale całkowicie odmiennie je definiując. Punktem wyjścia jest często nasze potoczne rozumienie omawianych terminów, jak np. pojęcie prawdy funkcjonuje w języku potocznym, w jakim kontekście używa się tego słowa.

Cele lekcji

Cel ogólny: Ukazanie zagadnienia definiowania pojęć w filozofii.

Cele szczegółowe: **uczeń wie**, jakie definicje odpowiadają odpowiednim pojęciom filozoficznym
uczeń rozumie, że istnieje wiele definicji tego samego pojęcia i jak ważne jest definiowanie pojęć;
uczeń potrafi rozróżnić podstawowe pojęcia w filozofii.

Metody dydaktyczne zastosowane na lekcji: metoda gier, można zastosować pracę w grupach (ćw. 15), metoda metaforyczna (ćw. 16), praca w grupach, metoda refleksyjna, metoda gier (ćw. 17), praca w grupach, metoda gier, metoda układanki (ćw. 18), metoda problemowa, metoda gier (ćw. 19), metoda problemowa, metoda gier (ćw. 20).

Bibliografia:

A.B. Stępień, *Wstęp do filozofii*, Lublin 1995, s. 53-111.

Ćwiczenie 15

Znajdź na podstawie opisów nazwę dla podanego pojęcia filozoficznego (definicje pojęć zostały zaczerpnięte z A.B. Stępień, *Wstęp do filozofii*, Lublin 1995, s. 325-418). Wybierz odpowiednią nazwę z następujących: monizm, immanentyzm, byt, relacja, natura, fundamentalizm, hipoteza, agnostycyzm, fideizm, humanizm, antropologia filozoficzna, iluminizm, spirytualizm, teoria, absolutyzm.

- a) – stanowisko przypisujące czemuś (np. pewnej odmianie bytu czy wartości) bezwzględny charakter (w sensie nieuwarunkowania w istnieniu, określeniu lub obowiązywaniu). W teorii poznania: stanowisko głoszące, że każdy sąd jest prawdziwy lub fałszywy bez względu na to, kto, gdzie i kiedy go wydał.
- b) – stanowisko głoszące poznawalność podstawowych prawd światopoglądowych (lub filozoficznych) wyłącznie za pomocą wiary religijnej. W radykalniejszym sformułowaniu postuluje uznawanie twierdzeń światopoglądowych (filozoficznych) na podstawie wiary przy braku (jakiegokolwiek) jej racjonalnego umotywowania.
- c) – co istnieje, każda treść istniejąca. Pojęcie to zdaje się być najszerzym pojęciem, obejmującym wszystko (dającym się orzekać o wszystkim analogicznie), gdyż każde coś (choćby ujęte jako możliwy przedmiot świadomości) jest jakoś określone i jakoś istniejące, przynajmniej czysto intencjonalnie.
- d) – przypuszczenie, dawniej: założenie, zdanie nie w pełni uzasadnione, przyjęte w teorii np. ze względu na swe prawdopodobieństwo, możliwość wyprowadzenia z niego wielu innych zdań, rolę wyjaśniającą. W wyniku dalszego postępowania badawczego może zostać bądź utrzymana, bądź obalona, bądź wystarczająco potwierdzona (wtedy przechodzi w tezę).

- e) – prąd kulturowy koncentrujący swe zainteresowania na człowieku oraz przypisujący mu szczególną wartość i pozycję w rzeczywistości.
- f) – w teorii bytu: stanowisko, które głosi: a) istnieje tylko jeden byt; b) istnieje tylko jeden rodzaj bytu, np. materia według materializmu skrajnego, duch według spirytualizmu skrajnego; wszystkie byty są treściowo jednorodne, są takie same; c) wszystkie byty mają tę samą lub taką samą strukturę; d) zachodzi tylko jeden sposób istnienia, wszystkie byty istnieją tak samo, np. realnie; e) wszystkie byty stanowią uporządkowaną całość, jeden kosmos.
- g) – stanowisko głoszące, że każdy byt jest natury duchowej lub że niektóre byty są natury duchowej.
- h) – uporządkowany zbiór twierdzeń, stanowiący ustalony na danym etapie rezultat poznania jakiejś dziedziny.
- i) – doktryna, wedle której poznanie dokonuje się dzięki szczególnemu oświeceniu pochodzącemu od Boga, a polegającemu bądź na wzmocnieniu, bądź na uzupełnieniu naturalnych władz poznawczych człowieka.

Ćwiczenie 16

Punktem wyjścia do analizowania pojęć filozoficznych może być odwołanie się do naszych własnych doświadczeń. Pomocny może być poniższy schemat, który można wykorzystać przy każdej tematyce. Posłużymy się przykładem pojęcia szczęścia.

Gdyby szczęście porównać do to byłby/byłoby/byłaby	ponieważ ...	Uzyskany wniosek
koloru	to kolor <i>żółty</i>	kojarzy mi się z <i>cieplem</i>	<i>Bezpieczeństwo</i>
zwierzęcia	to <i>żółw</i>	<i>powoli się porusza</i>	<i>Do szczęścia dochodzi się powoli</i>
zawodu	to <i>pisarz</i>	kojarzy mi się z <i>mądrością</i>	<i>Mądrość jest warunkiem szczęścia</i>
fragmentu natury	to <i>skała</i>	<i>jest trwała i solidna</i>	<i>Prawdziwe szczęście winno być nieutralne</i>
ludzkiego odczucia	to <i>miłość</i>	<i>jest synonimem szczęścia</i>	<i>Tożsamość miłości i szczęścia</i>
rośliny			
żyjącej osoby			
wydarzenia historycznego			
dzieła artystycznego			

Ćwiczenie 17

Przygotowujemy dużą ilość różnorodnych zdjęć. Tematyka fotografii powinna być bardzo bogata: krajobrazy, sceny z życia, przedmioty, kwiaty, budynki, ulice, ludzie itp. Tematycznie nie ma żadnych ograniczeń. Ilość zdjęć zależy od wielkości grupy, z którą pragniemy pracować tą metodą. Dla 5-6 osób powinniśmy przygotować około 20-40 różnorodnych obrazków. Refleksja dotyczy pojęć

filozoficznych. Uczestniczący wybierają jedno konkretne zdjęcie np. według podanego schematu, a następnie uzasadniają swój wybór.

Przykładowe polecenia:

- a) wybierz zdjęcie, które kojarzy ci się z *prawdą* i uzasadnij swój wybór
- b) z *zakłamaniami*
- c) z *poszukiwaniem prawdy*
- d) z *niemożliwością znalezienia prawdy*
- e) z *trudem mówienia prawdy drugiej osobie* itp.

Ćwiczenie 18

W celu wywołania skojarzeń grupy uczniów (studentów) z pojęciami filozoficznymi można zaproponować pracę polegającą na:

- a) znalezieniu w gazecie notatek prasowych, które kojarzą im się np. z pojęciem wolności, prawami człowieka, solidarnością, prawdą itp.
- b) opracowaniu krótkiej reklamy pojęcia filozoficznego (prawdy, sprawiedliwości, dobroci).

Ćwiczenie 19

Znajdź odpowiednie pary pojęć filozoficznych. Jaka dyscyplina filozoficzna najczęściej posługuje się daną parą pojęć?

Konieczny	Niemożliwy
Wierzyć	Zły
Istotowy	Pośredni
Realny	Uniwersalny
Możliwy	Subiektywny
Jednostkowy	Przygodny
Przyczyna ostateczna	Konkretny
Dobro	Względny
Abstrakcyjny	Nicość
Aktualny	Zło
Identyczny	Różny
Bezpośredni	Immanentny
Obiektywny	Wiedzieć
Pewny	Przyczyna sprawcza
Dobry	Prawdopodobny
Absolutny	Przypadłościowy
Transcendentny	Potencjalny
Byt	Wirtualny

Ćwiczenie 20

Które z pojęć jest „intruzem” wśród pozostałych? Wyjaśnij dlaczego.

	A	B	C	D
1.	Zobowiązujący	Konieczny	Istotowy	Przypadłościowy
2.	Religijne	Użyteczne	Witalne	Istotowe
3.	Możliwe	Prawdopodobne	Przygodne	Wirtualne
4.	Realne	Prawdziwe	Autentyczne	Żyjące
5.	Roztropność	Mądrość	Falsz	Odwaga
6.	Początek	Koniec	Zasada	Przeszłość
7.	Istota	Celowa	Materialna	Sprawcza
8.	Pośrednie	Bezpośrednie	Pragnienie	Intuicyjne
9.	Prawda	Falsz	Kłamstwo	Aporia
10.	Byt	Człowiek	Sokrates	Istota żywa